

Sociale Vaardigheden, Dominantie
en Strategieën om Dominantie te Verkrijgen

Universiteit Utrecht

Cursusnaam: Thesis Pedagogische Wetenschappen

Cursuscode: 200600042

Datum: 19-06-2018

Docent: Marjolijn Vermande

Studenten: Floor Oomen (5652162)

Anne Luchtenberg (5702356)

SOCIALE VAARDIGHEDEN EN DOMINANTIE

According to Hawley (1999), social dominance can be obtained by the resource control strategies prosocial strategies and coercive strategies. Social skills could strengthen this relationship between resource control strategies and social dominance, distinguishing social skills in *interpersonal* skills and *intrapersonal* skills. Social dominance has been operationalized as resource control and perceived popularity. To test this interaction, a questionnaire was used for students of first year classes of secondary schools across the Netherlands ($N = 619$). Within the questionnaire, self-report, peer ratings and peer nominations were used. The research has shown that there are direct significant relations between all predictors and resource control and between coercive strategies, interpersonal skills and intrapersonal skills and perceived popularity. The direct effects of intrapersonal skills are negative but significant for resource control and perceived popularity. Contrary to the expectations, only the interaction between coercive strategies and *intrapersonal* skills appears to be negatively significant, meaning that the use of coercive strategies and *intrapersonal* skills reduces social dominance. This finding is remarkable. Follow-up research must show which social skills are effective in obtaining social dominance.

Keywords: Social skills; social dominance; resource control; perceived popularity; prosocial strategies; coercive strategies; *interpersonal* skills; *intrapersonal* skills.

SOCIALE VAARDIGHEDEN EN DOMINANTIE

Sociale vaardigheden, dominantie en strategieën om dominantie te verkrijgen

De puberteit is een spannende, complexe en bijzondere periode in het leven. Er vinden veel lichamelijke, emotionele en sociale veranderingen plaats. Zo zorgt de toename van hormonen voor een drastische verandering van het uiterlijk en voor meer en heftigere emoties (Crone, 2012). Wat betreft sociale veranderingen, brengen pubers minder tijd door met hun ouders en maken zij meer onafhankelijke keuzes (Paikoff & Brooks-Gunn, 1991). Daarentegen neemt de tijd die zij doorbrengen met leeftijdsgenoten toe en vragen zij advies aan hen over kleine beslissingen in plaats van aan hun ouders (Crone, 2012). Dit komt omdat pubers meer behoefte krijgen aan autonomie (Van der Horst et al., 2016). Pubers worden dus minder afhankelijk van hun ouders en meer afhankelijk van leeftijdsgenoten. Positieve relaties met leeftijdsgenoten zijn belangrijk voor een gezonde mentale ontwikkeling (Van der Horst et al., 2016). Daarom wordt sociale status steeds belangrijker voor pubers (Craig & Baucum, 2002; Ojanen, Grönroos, & Salmivalli, 2005). Omdat sociale status steeds belangrijker wordt voor pubers is het van belang om te onderzoeken hoe zij deze verwerven. In deze studie zal het gaan over de verwerving van sociale status bij adolescenten via resource control strategieën en het effect hierop van sociale vaardigheden.

Sociale status

De sociale status van een puber is de positie in een groep leeftijdsgenoten (Van der Horst et al., 2016). De sociale status is dus geen wederzijdse relatie tussen verschillende personen maar gaat over de positie van iemand in een groep. Iemand heeft sociale dominantie in een groep wanneer hij of zij meer status of invloed heeft dan de anderen in de groep (Hawley, 1999; Dhont, Hodson, Costello & MacInnis, 2014). Sociale dominantie kan geoperationaliseerd worden als waargenomen populariteit en resource control (Hawley, 2003). Waargenomen populariteit verwijst naar de reputatie van kinderen in de groep als populair of onpopulair. Populaire kinderen worden gekenmerkt door macht en aanzien (Parkhurst & Hopmeyer, 1998; Cillessen & Marks, 2011). Recent is er wetenschappelijke aandacht voor resource control (Hawley, 1999). Hawley definieert sociale dominantie in termen van resource control: Sociale dominantie is het met succes verwerven van geliefde en schaarse bronnen waarover competitie bestaat en resulteert in het verkrijgen van resource control (Olthof, Goossens, Vermande, Aleva & van der Meulen, 2011). Resource control kan betrekking hebben op het verwerven van materiële bronnen (bijvoorbeeld speelgoed), informatieve bronnen (bijvoorbeeld kennis) en/of sociale bronnen (bijvoorbeeld vrienden) (Hawley, 2007). Hoe meer resource control een individu heeft, hoe meer status in en aandacht van de groep (Hawley, 2007). Dit leidt tot een centrale positie in de groep (Hawley, 1999).

Resource control strategieën

SOCIALE VAARDIGHEDEN EN DOMINANTIE

Traditioneel wordt gedacht dat sociale dominantie alleen verkregen kan worden door het gebruik van agressie. De *Resource Control Theory* (RCT) van Hawley (1999) suggereert echter dat ook geaccepteerd gedrag kan bijdragen aan het verkrijgen van sociale dominantie. De RCT onderscheidt dus twee groepen van strategieën om resource control te verkrijgen: coërcieve strategieën en de prosociale strategieën (Hawley, 1999). De twee strategieën verschillen in de manier waarop kinderen en adolescenten de schaarse resources verwerven (Hawley, 1999). Het gebruik van de strategieën verandert gedurende de kindertijd en adolescentie (Hawley, 1999). Alle kinderen ontwikkelen voor het verwerven van resources eerst coërcieve strategieën. Kinderen die jonger zijn dan vier jaar kunnen zich nog niet verplaatsen in de perspectieven van anderen (Hawley, 1999). Hierdoor denken ze alleen aan hun eigen belang. Voorbeelden hiervan zijn het afpakken van speelgoed, het intimideren en pesten van anderen (Olthof et al., 2011). Als kinderen vier jaar zijn, ontstaat er een meer prosociale benadering voor het verwerven van resources (Hawley, 1999). Zij kunnen dan dus beide strategieën toepassen. Kinderen krijgen een beter begrip van de complexe sociale wereld waardoor ze prosociale strategieën kunnen toepassen (Hawley, 1999). Gedrag wat hierbij kan voorkomen is het ruilen van speelgoed of het beloven van vriendschap in ruil voor iets anders (Olthof et al., 2011). Adolescenten verschillen in het gebruik van coërcieve en prosociale strategieën. Sommige adolescenten hanteren voornamelijk coërcieve strategieën (Hawley, 1999). Zij negeren positieve sociale relaties om zo directer en sneller resources te verkrijgen. Er wordt niet aan de toekomstige relaties met leeftijdsgenoten gedacht. Dit betekent dat er sprake is van extrinsieke motivatie voor vriendschappen (Hawley, Little & Pasupathi, 2002). Andere adolescenten maken meer gebruik van prosociale strategieën (Hawley, 1999). Positieve sociale relaties worden behouden zodat dit in de toekomst ook materieel en psychologisch succes zal opleveren (Hawley et al., 2002). Het gebruik van zowel de coërcieve als de prosociale strategie leiden tot bovengemiddelde resource control (Hawley, 2002).

Sociale vaardigheden

Verondersteld wordt dat sociaal dominante adolescenten goed ontwikkelde sociale vaardigheden hebben (Cillessen, 2011; LaFontana & Cillessen, 1998). Sociale vaardigheden zijn de vaardigheden die helpen sociale taken op te lossen en sociaal succes te bereiken (Wargo Aikins & Litwack, 2011). Door sociale vaardigheden kunnen adolescenten adequaat reageren op sociale situaties waardoor ze meer status binnen de groep verwerven (Sutton, Smith & Swettenham, 1999; Wargo Aikins & Litwack, 2011). Om welke sociale vaardigheden het gaat, is echter nauwelijks onderzocht (Wargo Aikins & Litwack, 2011). Bovendien is er nog weinig bekend over het verband tussen sociale vaardigheden, het gebruik van resource control strategieën en dominantie. Het is aannemelijk dat sociale

SOCIALE VAARDIGHEDEN EN DOMINANTIE

vaardigheden het verband tussen strategiegebruik en dominantie versterken (Hawley, 2003; LaFontana & Cillessen, 1998).

In een studie van Andreou (2006) werd onder andere onderzoek gedaan naar de relatie tussen aspecten van sociale intelligentie (verwerking van sociale informatie, sociale vaardigheden en sociaal bewustzijn) en waargenomen populariteit. In de resultaten was een positieve correlatie te zien tussen waargenomen populariteit en de drie aspecten van sociale intelligentie. Puckett, Wargo Aikins en Cillessen (2008) hebben het effect onderzocht van verschillende sociale vaardigheden (onder andere sociale self-efficacy en prosociaal gedrag) op de relatie tussen relationele agressie en waargenomen populariteit. Puckett et al. (2008) hebben sociale self-efficacy gedefinieerd als het hebben van controle over eigen gedrag en behalen van succes en persoonlijke doelen. Het onderzoek laat een direct effect zien van sociale self-efficacy op waargenomen populariteit. Daarnaast is er een moderatie gevonden: sociale self-efficacy versterkt de relatie tussen relationele agressie op waargenomen populariteit (Puckett et al., 2008). De resultaten uit deze studies laten zien dat sociale vaardigheden direct gerelateerd kunnen zijn aan resource control en waargenomen populariteit, maar dat sociale vaardigheden ook een modererend effect kunnen hebben op de relatie tussen resource control strategieën en resource control en waargenomen populariteit.

De hierboven beschreven studies betreffen verschillende aspecten van sociale vaardigheden. Sociale vaardigheden kunnen volgens Van der Ploeg en Scholte (2013) worden opgedeeld in twee grote dimensies: *interpersoonlijke* vaardigheden en *intrapersoonlijke* vaardigheden. *Interpersoonlijke* vaardigheden geven de mogelijkheid om relaties te onderhouden en sociale situaties te beoordelen (Van der Ploeg & Scholte, 2013). *Intrapersoonlijke* vaardigheden worden gedefinieerd als het kunnen controleren van emoties en gedrag (Hogan & Kaiser, 2005; Van der Ploeg & Scholte, 2013). De sociale vaardigheden in de eerder beschreven studies betreffen zowel *interpersoonlijke* vaardigheden als *intrapersoonlijke* vaardigheden. Daarom is het aannemelijk dat beide vaardigheden van belang zijn voor het verkrijgen van status.

Onderzoeksvragen en hypothesen

Dit onderzoek heeft zich gericht op de rol van sociale vaardigheden en resource control strategieën bij de verwerving van sociale dominantie bij adolescenten. Er is een onderscheid gemaakt tussen *interpersoonlijke* vaardigheden en *intrapersoonlijke* vaardigheden. De hoofdvraag luidt als volgt: 'Versterken sociale vaardigheden de relatie tussen resource control strategieën en sociale dominantie?'. Hier is sociale dominantie dus geoperationaliseerd als resource control en populariteit (Hawley, 2003). Op basis van de besproken literatuur zijn er een aantal hypothesen opgesteld. Allereerst wordt verwacht dat

SOCIALE VAARDIGHEDEN EN DOMINANTIE

zowel prosociale strategieën als coërcieve strategieën de sociale dominantie verhogen. Daarnaast wordt dit ook verwacht voor de *interpersoonlijke* en *intrapersoonlijke* vaardigheden. Tenslotte is de verwachting dat er een moderatie-effect bestaat waarbij *interpersoonlijke* vaardigheden de relatie tussen resource control strategieën en sociale dominantie versterken en dat dit moderatie-effect ook geldt voor *intrapersoonlijke* vaardigheden.

Methode

Participanten

Voor dit onderzoek is er gebruik gemaakt van bestaande data uit een project over sociale dominantie (o.a. M. Vermande) binnen het zwaartekrachtprogramma Dynamics of Youth van de Universiteit Utrecht. Dit was een longitudinaal onderzoek gedurende een schooljaar. In deze paper is enkel de data uit de vierde wave gebruikt. Dit komt omdat alleen in deze wave gebruik gemaakt is van vragen over sociale vaardigheden. De vragenlijst waar het onderzoek gebruik van maakt is afgenomen bij 732 brugklassers van scholen verspreid over Nederland ($M_{\text{age}} = 13.1$ jaar, $SD = .46$). In het originele onderzoek participeerden 27 klassen. Door technische problemen hebben drie klassen geen peer ratings kunnen doorgeven. Het onderzoek bestond voor een groot gedeelte uit peer ratings, waardoor deze klassen niet meegenomen werden in het onderzoek. Uiteindelijk bestond de steekproef uit 619 brugklassers. De 619 brugklassers waren verdeeld in 326 jongens (52.7%) en 293 meisjes (47.3%). De gemiddelde leeftijd van de participanten was 13 jaar en een maand (range 11.6-14.8 jaar). Van het aantal participerende brugklassers was 85.2% van Nederlandse afkomst (dat wil zeggen dat beide ouders in Nederland zijn geboren).

Procedure

De benaderde scholen zijn a-select gekozen per provincie in Nederland. De scholen werden benaderd door betaalde onderzoeksassistenten. De scholen ontvingen informatie en gaven aan of ze wilden deelnemen aan het onderzoek. Voor het laten deelnemen van de brugklassers is er gebruik gemaakt van een informatiebrief voor ouders. Ouders hebben ervoor kunnen kiezen hun kind niet deel te laten nemen aan het onderzoek. Naast ouders hebben ook de brugklassers deelname mogen weigeren. Dit kon ook nog tijdens het invullen van de vragenlijst, maar geen enkele brugklasser deed dit. De vragenlijsten werden online ingevuld via een LimeSurvey (<https://www.limesurvey.org/>). Binnen de vragenlijst is gebruik gemaakt van zelfrapportage, peer ratings en peer nominaties. De vragenlijst werd afgenomen in een computerlokaal in de deelnemende scholen. De afname werd gedaan onder leiding van de leerkracht van de klas en een getrainde onderzoeksassistent. Het invullen van de vragenlijst duurde gemiddeld 45 minuten per klas. Achteraf ontving de

SOCIALE VAARDIGHEDEN EN DOMINANTIE

school een samenvattend overzicht met de belangrijkste resultaten van de klas, maar geen resultaten van een individuele leerling.

Meetinstrumenten

Inter- en intrapersonlijke sociale vaardigheden. Voor het meten van sociale vaardigheden is gebruik gemaakt van een verwant instrument van de *Social-Emotional Assets and Resilience Scales* (SEARS; Merrell, Cohn & Tom, 2011). De SEARS is ontwikkeld voor het meten van de sterke kanten en positieve karaktereigenschappen van kinderen. De SEARS bestond uit 41 items die de *interpersoonlijke* en *intrapersonlijke* vaardigheden hebben gemeten in vier subschalen. De vier subschalen van de SEARS hadden een hoge mate van betrouwbaarheid (Merrell et al., 2011). De convergente validiteit van de SEARS was ook bekeken. Er bleek sprake van overlap van items met vergelijkbare instrumenten (Van der Ploeg & Scholte, 2013). De brugklassers beoordeelden zichzelf door middel van zelfrapportage. Alle items zijn beantwoord op een vierpuntsschaal. De brugklassers moesten inschatten in welke mate de stellingen voor hen waar is. De antwoordcategorieën waren: (1) 'nooit waar', (2) 'soms waar', (3) 'vaak waar' of (4) 'altijd/bijna altijd waar'.

Interpersoonlijke vaardigheden. De *interpersoonlijke* vaardigheden werden gemeten met twee subschalen, namelijk sociale competentie en empathie. Sociale competentie werd onder andere gedefinieerd als het makkelijk vrienden maken (Merrell et al., 2011). Een voorbeelditem in deze subschaal was: 'Ik praat gemakkelijk met allerlei verschillende mensen'. De subschaal sociale competentie is gemeten met 12 items ($\alpha = .86$). Onder empathie werd het begrip van andermans gevoelens verstaan. Een stelling die in deze subschaal aan bod kwam was: 'Ik vind het rot voor anderen als hen vervelende dingen overkomen'. Empathie is gemeten met zes items ($\alpha = .81$). De betrouwbaarheid van de gehele schaal *interpersoonlijke* vaardigheden was .87. De individuele gemiddelde scores op *interpersoonlijke* vaardigheden zijn berekend door het gemiddelde van alle items op deze schaal te nemen.

Intrapersonlijke vaardigheden. De *intrapersonlijke* vaardigheden werden gemeten met twee subschalen, namelijk verantwoordelijkheid en zelfregulatie. Onder verantwoordelijkheid werd onder andere verstaan dat iemand betrouwbaar is en te vertrouwen is. Een voorbeelditem in deze subschaal was: 'Ik word door anderen vertrouwd'. De subschaal verantwoordelijkheid is gemeten met 10 items ($\alpha = .81$). Zelfregulatie werd gedefinieerd als het hanteren van de eigen gedrag en emoties (Van der Ploeg & Scholte, 2013). Een stelling die binnen deze subschaal pastte is: 'Ik kan negatieve gedachten herkennen/ vaststellen en veranderen'. De subschaal zelfregulatie bevatte 14 items ($\alpha = .87$). De betrouwbaarheid van de gehele schaal *intrapersonlijke* vaardigheden was .91.

SOCIALE VAARDIGHEDEN EN DOMINANTIE

De individuele gemiddelde scores op *intrapersoonlijke* vaardigheden zijn berekend door het gemiddelde van alle items op deze schaal te nemen.

Coërcieve strategieën, prosociale strategieën en resource control. Voor het meten van de resource control strategieën en resource control is gebruik gemaakt van de peer ratings zoals gebruikt in het onderzoek van Olthof et al. (2011). Bij peer ratings beoordeelden leeftijdsgenoten van elkaar de mate van strategiegebruik en resource control. De leerlingen gaven eerst aan wie van hun klasgenoten het gedrag in het betreffende item vertoonden. Vervolgens gaven ze aan of zij dit (0) 'nooit', (1) 'soms' of (2) 'vaak' deden. Het gebruik van peer ratings was betrouwbaar, omdat er gebruik werd gemaakt van meerdere beoordelaars en iedere klasgenoot wordt beoordeeld (Bukowski, Cillessen & Velásquez, 2012). Bij elke vraag werd gebruik gemaakt van een willekeurige volgorde waarin de namen werden gepresenteerd. Er waren zes items voor het meten van het coërcieve strategiegebruik, vijf items voor de prosociale strategie en tot slot zes items voor resource control. Er is gebruik gemaakt van de items van Hawley (o.a. 2003). Voor het gebruik van de items zijn deze eerst vertaald naar het Nederlands met behulp van een gecertificeerde tolk (Olthof et al., 2011). Daarnaast is de verwoording van sommige items aangepast, omdat na de vertaling sommige items het voordeel van sociale dominantie benadrukte. Dit kan zorgen voor beïnvloeding van de respondenten. Voor elke schaal die is gebruikt werd een gemiddelde berekend voor het aantal ontvangen ratings. Deze ratings werden gedeeld door het aantal nominerende klasgenoten. De verschillen tussen de klassen zijn gecorrigeerd door de scores te standaardiseren en te normaliseren zodat er vergelijking tussen de klassen mogelijk is. Dit werd gedaan door middel van de SPSS Rankit procedure (Salmivalli, Lappalainen & Lagerspetz, 1998; Olthof et al., 2011).

Coërcieve strategie. Een voorbeelditem voor het meten van de coërcieve strategie was: 'Welke kinderen in de klas dwingen anderen om zo hun zin te krijgen'. Er vielen zes items onder de coërcieve strategie ($\alpha=.86$).

Prosociale strategie. Voor het meten van de prosociale strategie werd gebruik gemaakt van vijf items ($\alpha=.74$). Een voorbeelditem van deze schaal was: 'Welke kinderen in de klas beloven vriendschap om iets gedaan te krijgen? Ze zeggen bijvoorbeeld: "Dan ben ik je beste vriend/vriendin".'

Resource control. Tot slot werd ook resource control gemeten door middel van peer ratings. Een voorbeelditem voor het meten van resource control was: 'Welke kinderen in de klas staan in een groep kinderen meestal in het middelpunt van de belangstelling'. Er waren zes items die resource control meten ($\alpha=.86$).

Waargenomen populariteit. Voor het meten van waargenomen populariteit werd gebruik gemaakt van peer nominaties. Brugklassers nomineerden leerlingen die het meest

SOCIALE VAARDIGHEDEN EN DOMINANTIE

populair zijn in de klas en de leerlingen die het minst populair zijn (LaFontana & Cillessen, 2002). Positieve nominaties gaven aan dat een leerling als populair werd beschouwd en negatieve nominaties gaven juist aan dat een leerling als niet populair werd beschouwd. Al deze positieve en negatieve nominaties werden gestandaardiseerd per klas. Vervolgens werden de positieve nominaties van de negatieve nominaties afgetrokken. Dit verschil werd nogmaals gestandaardiseerd per klas. Door deze standaardisaties zijn er vergelijkingen tussen klassen mogelijk.

Analyseplan

In deze studie is er onderzoek gedaan naar de relatie tussen resource control strategieën en sociale dominantie. Hierbij is gekeken of *interpersoonlijke* en *intrapersoonlijke* vaardigheden deze relatie versterken. Om dit te onderzoeken is er gebruik gemaakt van een hiërarchische regressie-analyse. De predictoren waren de resource control strategieën, namelijk prosociale en coërcieve strategieën, en de sociale vaardigheden, namelijk *interpersoonlijke* en *intrapersoonlijke* vaardigheden. Sociale dominantie werd gemeten door de afhankelijke variabelen resource control en waargenomen populariteit. Alle predictoren en afhankelijke variabelen waren van interval meetniveau. Voor beide afhankelijke variabelen werd een hiërarchische regressie-analyse uitgevoerd. Deze analyse bestond uit twee stappen. In stap 1 werden de predictoren (prosociale strategieën, coërcieve strategieën, *interpersoonlijke* en *intrapersoonlijke* vaardigheden) toegevoegd. In stap 2 werden vier interactie-termen toegevoegd: prosociale strategieën x *interpersoonlijke* vaardigheden, prosociale strategieën x *intrapersoonlijke* vaardigheden, coërcieve strategieën x *interpersoonlijke* vaardigheden en coërcieve strategieën x *intrapersoonlijke* vaardigheden. De hiërarchische regressie-analyse werd uitgevoerd met SPSS. Alle toetsen zijn tweezijdig uitgevoerd ($p < .05$).

Voorafgaande aan het uitvoeren van de hiërarchische regressieanalyse zijn de predictoren *interpersoonlijke* vaardigheden en *intrapersoonlijke* vaardigheden gecentraliseerd om multicollineariteit te voorkomen. Prosociale strategieën, coërcieve strategieën en resource control waren al gestandaardiseerd met behulp van de Rankit methode (zie Methode), dus verdere maatregelen waren niet nodig. De assumpties voor een hiërarchische regressie-analyse zijn gecontroleerd. Er werd voldaan aan het minimale meetniveau, de lineariteit, de homoscedasticiteit en de normale verdeling. Alle 'variance inflation factors' (VIF) waren lager dan 10 [1.71, 3.98] en de 'tolerance statistics' waren groter dan 0,20 [0.25, 0.58].

Resultaten

Beschrijvende statistiek

SOCIALE VAARDIGHEDEN EN DOMINANTIE

Tabel 1 geeft de gemiddelden en standaarddeviaties van de afhankelijke variabelen en de predictoren weer. De gemiddelden van de variabelen, gemeten met de Rankit procedure, waren niet precies 0. Dit kwam doordat er standaardisatie per klas plaatsvond (zie Tabel 1).

Tabel 1

Gemiddelden en Standaarddeviaties van de Afhankelijke Variabelen en Predictoren

Variabele	<i>n</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>
Resource control	619	.01	.94
Waargenomen populariteit	619	.00	1.00
Coërcieve strategieën	619	.02	.92
Prosociale strategieën	619	.02	.91
<i>Interpersoonlijke vaardigheden</i>	619	2.61	.42
<i>Intrapersoonlijke vaardigheden</i>	619	2.71	.41

Pearson correlaties

De (lineaire) relaties tussen de afhankelijke variabelen en de predictoren zijn berekend aan de hand van de Pearson analyse. In Tabel 2 is te zien dat prosociale strategieën, coërcieve strategieën en *interpersoonlijke vaardigheden* een positieve relatie hadden met de afhankelijke variabelen, resource control en waargenomen populariteit. De correlatie tussen resource control en coërcieve strategieën ($r=.55$) en de correlatie tussen waargenomen populariteit en coërcieve strategieën ($r=.38$) waren het hoogst. Deze correlaties waren respectievelijk groot en matig. Ook was er een grote positieve relatie tussen prosociale strategieën en coërcieve strategieën ($r=.64$). Tot slot was er ook een grote positieve correlatie tussen *interpersoonlijke* en *intrapersoonlijke vaardigheden* zichtbaar ($r=.72$). *Intrapersoonlijke vaardigheden* vertoonden een niet-significante negatieve correlatie met zowel resource control ($r=-.06$) als waargenomen populariteit ($r=-.04$). Tot slot was er een grote positieve correlatie tussen resource control en waargenomen populariteit te zien ($r=.66$).

SOCIALE VAARDIGHEDEN EN DOMINANTIE

Tabel 2

Pearson Correlaties (r) Tussen Resource Control en Waargenomen Populariteit en de Predictoren

	1.	2.	3.	4.	5.
1. Resource control	-				
2. Waargenomen populariteit	.66**	-			
3. Prosociale strategieën	.45**	.30**	-		
4. Coërcieve strategieën	.55**	.38**	.64**	-	
5. <i>Interpersoonlijke</i> vaardigheden	.23**	.27**	.06	.08	-
6. <i>Intrapersoonlijke</i> vaardigheden	-.06	-.04	-.10*	-.10*	.72**

* $p < .05$. ** $p < .01$.

Predictoren van resource control

In stap 1 werden de predictoren (prosociale strategieën, coërcieve strategieën, *interpersoonlijke* en *intrapersoonlijke* vaardigheden) toegevoegd. Uit de resultaten is gebleken dat deze predictoren 39% van de variantie van resource control voorspelden (Tabel 3), $R^2 = .39$, $F(4, 618) = 97.33$, $p < .000$. Deze verklaarde variantie op resource control is groot en betekent dat deze predictoren samen een belangrijk effect hebben op resource control (Voeten & Van den Bercken, 2003). Het toevoegen van de interactietermen in stap 2 verklaarde 1% extra variantie van resource control en was bijna significant, $\Delta R^2 = .01$, $F(8, 618) = 2.12$, $p = .077$. Het toevoegen van de interactietermen heeft niet geleid tot een significante toename van verklaarde variantie (klein effect) (Voeten & Van den Bercken, 2003).

Alle predictoren van stap 1 waren significant. Het bleek dat coërcieve strategieën ($\beta = .40$) en *interpersoonlijke* vaardigheden ($\beta = .41$) de predictoren waren die het meest positieve verband hadden met resource control. Dit betekent dat hoe meer deze strategieën en vaardigheden werden toegepast, hoe meer resource control verkregen werd. Ook prosociale strategieën hadden een positief effect op resource control ($\beta = .13$). Dit betekent dus dat hoe meer prosociale strategieën werden toegepast, hoe meer resource control verkregen werd. Tot slot had de predictor *intrapersoonlijke* vaardigheden een negatief effect op resource control ($\beta = -.29$). Dit betekent dat wanneer *intrapersoonlijke* vaardigheden

SOCIALE VAARDIGHEDEN EN DOMINANTIE

werden toegepast, dit leidde tot minder resource control. Van de interactietermen in stap 2 bleek alleen het interactie-effect coërcieve strategieën x *intrapersoonlijke* vaardigheden significant ($\beta = -.13$). Dit betekent dat de relatie tussen coërcieve strategieën en resource control werd verzwakt door het gebruik van *intrapersoonlijke* vaardigheden, oftewel: het gebruik van coërcieve strategieën en *intrapersoonlijke* vaardigheden verminderde de resource control.

SOCIALE VAARDIGHEDEN EN DOMINANTIE

Tabel 3
Hiërarchische Regressie-Analyse Resource Control

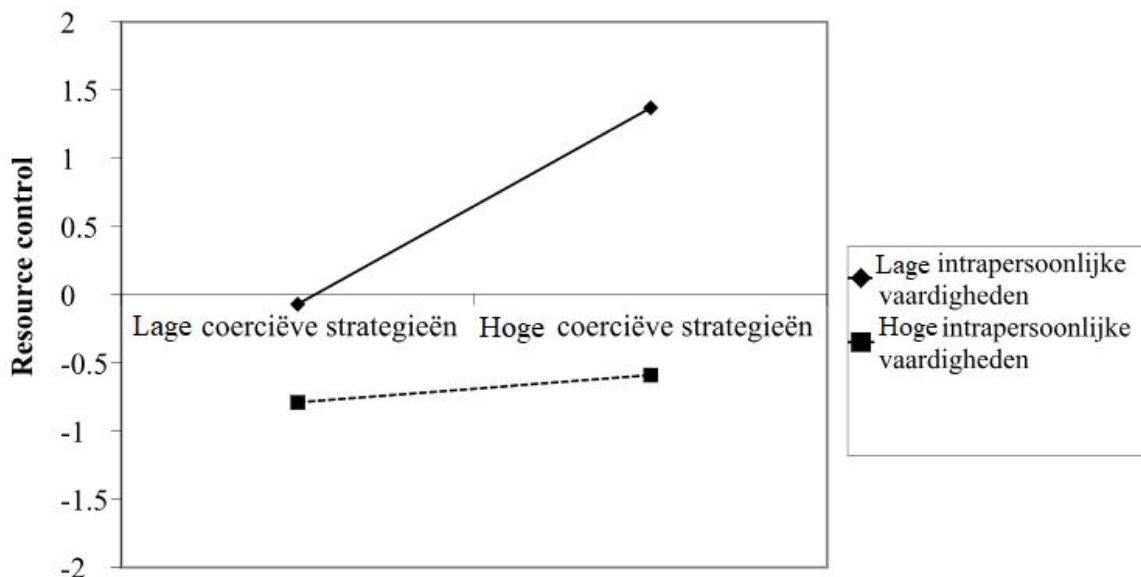
Predictoren	ΔR^2	β
Stap 1	.39***	
Prosociale strategieën		.14***
Coërcieve strategieën		.40***
Interpersoonlijke vaardigheden		.40***
Intrapersoonlijke vaardigheden		-.29***
Stap 2	.01	
Prosociale strategieën		.13***
Coërcieve strategieën		.40***
Interpersoonlijke vaardigheden		.41***
Intrapersoonlijke vaardigheden		-.29***
Prosociale strategieën x Interpersoonlijke vaardigheden		-.03
Prosociale strategieën x Intrapersoonlijke vaardigheden		.01
Coërcieve strategieën x Interpersoonlijke vaardigheden		.09
Coërcieve strategieën x Intrapersoonlijke vaardigheden		-.13*
Totaal R^2	.40***	
n	619	

* $p < .05$. *** $p < .001$.

SOCIALE VAARDIGHEDEN EN DOMINANTIE

Figuur 1

Interactie-effect Coërcieve Strategieën en Intrapersoonlijke Vaardigheden op Resource Control

Predictoren van waargenomen populariteit

Uit de resultaten van stap 1 is gebleken dat deze variabelen 27% van de variantie van waargenomen populariteit voorspelden (Tabel 4), $R^2 = .27$, $F(4,618)=58.05$, $p < .000$. Deze verklaarde variantie op waargenomen populariteit was middelgroot en betekent dat de predictoren samen van matig effect hadden op waargenomen populariteit (Voeten & Van den Bercken, 2003). Na het toevoegen van de interactietermen in stap 2 verklaarde 1% extra variantie van waargenomen populariteit, $\Delta R^2 = .01$, $F(8,618)=1.86$, $p = .117$. Het toevoegen van de interactietermen heeft niet geleid tot een significante toename van verklaarde variantie (klein effect) (Voeten & Van den Bercken, 2003). Doordat de interactie-effecten niet significant waren, werd stap 2 in Tabel 4 niet weergegeven en besproken (Vermande et al., in press).

Alle predictoren van stap 1 waren significant, behalve de predictor prosociale strategieën ($\beta = .07$). Dit betekent dat prosociale strategieën geen effect hadden op waargenomen populariteit. Het bleek dat *interpersoonlijke* vaardigheden ($\beta = .53$) de predictor was met het meest positieve effect op waargenomen populariteit. Dit betekent dat hoe meer *interpersoonlijke* vaardigheden werden toegepast, hoe meer resource control verkregen werd. Verder bleek dat de predictor coërcieve strategieën positief samenhangt met waargenomen populariteit ($\beta = .25$). Dit betekent dat hoe meer toepassing van

SOCIALE VAARDIGHEDEN EN DOMINANTIE

coërcieve strategieën, hoe meer waargenomen populariteit. Tot slot was er een negatieve relatie tussen *intrapersoonlijke* vaardigheden en waargenomen populariteit ($\beta = -.39$). Na het toevoegen van de interactietermen in stap 2 bleken geen van de interactie-effecten een significante voorspeller voor waargenomen populariteit, waardoor de tweede stap wordt niet meegenomen in Tabel 4 (Vermande et al., in press).

Tabel 4

Hiërarchische Regressie-Analyse Waargenomen Populariteit

Predictoren	ΔR^2	β
Stap 1	.27	
Prosociale strategieën		.07
Coërcieve strategieën		.25***
<i>Interpersoonlijke</i> vaardigheden		.53***
<i>Intrapersoonlijke</i> vaardigheden		-.39***

* $p < .05$. *** $p < .001$.

Discussie

Het hebben van een sociaal dominantie positie in de groep wordt steeds belangrijker voor adolescenten (Craig & Baucum, 2002; Ojanen et al., 2005). Positieve relaties met leeftijdsgenoten zijn namelijk belangrijk voor een gezonde mentale ontwikkeling (Van der Horst et al., 2016). Hawley definieert sociale dominantie in termen van resource control (Hawley, 1999). Volgens de *Resource Control Theory* van Hawley (RCT; Hawley, 1999) zijn er twee soorten strategieën om resource control te verkrijgen: coërcieve strategieën en de prosociale strategieën. Verondersteld wordt dat sociaal dominante adolescenten goed ontwikkelde sociale vaardigheden hebben (Cillessen, 2011; LaFontana & Cillessen, 1998). In de huidige studie is onderzocht wat de rol was van sociale vaardigheden bij de verwerving van sociale dominantie bij adolescenten door de toepassing van resource control strategieën. Hierbij werd een onderscheid gemaakt tussen *interpersoonlijke* vaardigheden en *intrapersoonlijke* vaardigheden. Sociale dominantie werd gemeten door resource control en waargenomen populariteit (Hawley, 2003). Op basis van de literatuur werd verwacht dat de resource control strategieën en sociale vaardigheden de sociale dominantie zouden

SOCIALE VAARDIGHEDEN EN DOMINANTIE

verhogen. Daarnaast werd verwacht dat zowel *interpersoonlijke* vaardigheden als *intrapersoonlijke* vaardigheden de relatie tussen resource control strategieën en sociale dominantie zouden versterken (Andreou, 2006; Puckett et al., 2008).

De hiërarchische regressie-analyse liet zien dat prosociale strategieën, coërcieve strategieën en *interpersoonlijke* vaardigheden positieve voorspellers waren van resource control. Voor waargenomen populariteit waren enkel coërcieve strategieën en *interpersoonlijke* vaardigheden positieve voorspellers. *Intrapersoonlijke* vaardigheden was voor zowel resource control als waargenomen populariteit een negatieve voorspeller. Allereerst betekenen deze resultaten dat het gebruik van prosociale strategieën zorgt voor het verwerven van resource control binnen een groep. Adolescenten die prosociale strategieën gebruiken verwerven sociale dominantie door de regels van de maatschappij te volgen waardoor klasgenoten hen zien als populair (Hawley, 2003). Naast prosociale strategieën kunnen ook coërcieve strategieën ingezet worden om sociale dominantie te verwerven. In deze studie was de directe relatie tussen coërcieve strategieën en sociale dominantie ook positief significant. Dit betekent dat het gebruik van coërcieve strategieën leidt tot sociale dominantie binnen een groep. Door het gebruik van agressiviteit en vijandigheid verkrijgen adolescenten die coërcieve strategieën toepassen resources, wat resulteert in sociale dominantie (Hawley, 2003; Olthof et al., 2011). In eerdere studies is echter gevonden dat coërcief strategiegebruik een sterkere predictor was voor zowel resource control als waargenomen populariteit dan prosociaal strategiegebruik (Hawley, 1999; Olthof et al., 2011). In de huidige studie is hier ondersteuning voor gevonden. Ook de directe relatie tussen *interpersoonlijke* vaardigheden en sociale dominantie was positief significant. Dit houdt in dat de toepassing van *interpersoonlijke* vaardigheden zorgt voor meer sociale dominantie binnen een groep. *Interpersoonlijke* vaardigheden geven de mogelijkheid om relaties te onderhouden en sociale situaties te beoordelen (Van der Ploeg & Scholte, 2013). Uit deze studie blijkt dat deze eigenschappen leiden tot meer sociale dominantie. Eerdere studies lieten zien dat sociaal dominante adolescenten goed ontwikkelde sociale vaardigheden hebben (Cillessen, 2011; LaFontana & Cillessen, 1998). Hierbij is echter het onderscheid tussen *interpersoonlijke* en *intrapersoonlijke* vaardigheden nooit gemaakt. Dit onderscheid is noodzakelijk. Uit de huidige studie blijkt namelijk dat de directe relatie tussen *intrapersoonlijke* vaardigheden en sociale dominantie negatief significant was. Dit betekent dat *intrapersoonlijke* vaardigheden de sociale dominantie vermindert.

Tegen de verwachtingen in was er in de huidige studie één interactie-effect significant. Hierbij gaat het om het interactie-effect van coërcieve strategieën en *intrapersoonlijke* vaardigheden op resource control. Dit interactie-effect was negatief

SOCIALE VAARDIGHEDEN EN DOMINANTIE

significant wat betekent dat de relatie tussen coërcieve strategieën en resource control werd verzwakt door het gebruik van *intrapersoonlijke* vaardigheden. Op basis van de literatuur was er echter de verwachting dat *intrapersoonlijke* vaardigheden deze relatie zouden versterken. Puckett et al. (2008) hebben het effect onderzocht van social self-efficacy op de relatie tussen relationele agressie en waargenomen populariteit. Deze relatie werd versterkt door social self-efficacy. Daarnaast blijkt uit een studie van McKnown, Gumbiner, Russo en Lipton (2009) dat adolescenten met betere *intrapersoonlijke* vaardigheden sociaal competent, sensitief en meer betrokken zijn bij prosociale activiteiten. Hoewel deze studies de gestelde verwachting ondersteunen kan er voor het opmerkelijke resultaat uit de huidige studie een verklaring worden gevonden. De verklaring ligt in de aard van de *intrapersoonlijke* vaardigheden. Coërcieve strategieën worden gekenmerkt door agressie en vijandigheid (Hawley, 1999; Hawley, 2003). *Intrapersoonlijke* vaardigheden worden gedefinieerd als het kunnen controleren van emoties en gedrag (Hogan & Kaiser, 2005; Van der Ploeg & Scholte, 2013). Wanneer emoties en gedrag worden gecontroleerd kan de neiging tot agressie minder snel ontstaan (Denson, DeWall & Finkel, 2012). Dit houdt in dat *intrapersoonlijke* vaardigheden mogelijk een remmend effect hebben op het gebruik van coërcieve strategieën. Verder onderzoek naar deze interactie is noodzakelijk, omdat uit de studie van McKnown et al. (2009) blijkt dat *intrapersoonlijke* vaardigheden een positieve voorspeller zou kunnen zijn van sociale dominantie. Met een factoranalyse kan onderscheiden worden welke aspecten van sociale vaardigheden precies onder *intrapersoonlijke* vaardigheden vallen. Vervolgens kan onderzocht worden wat precies de invloed is van deze vaardigheden op sociale dominantie en het interactie-effect.

Sterke punten. De resultaten van dit onderzoek zijn vernieuwend, omdat er nog niet eerder onderzoek is gedaan naar het interactie-effect van overkoepelende *interpersoonlijke* en *intrapersoonlijke* sociale vaardigheden op de relatie tussen resource control strategieën en sociale dominantie. Dit onderscheid is nog niet gemaakt in eerdere onderzoeken. De sociale dominantie is breed gemeten door niet alleen naar resource control te kijken, maar ook naar waargenomen populariteit. Hawley definieert sociale dominantie in termen van resource control (Hawley, 1999). Anderen stellen dat ook waargenomen populariteit een maat is van dominantie (LaFontana & Cillessen, 2002; Parkhurst & Hopmeyer, 1998). Door naast resource control ook waargenomen populariteit mee te nemen in het onderzoek, is de sociale dominantie beter onderzocht. Ook is er binnen het huidige onderzoek gebruik gemaakt van meerdere meetinstrumenten, zoals zelfrapportages, peer ratings en peer nominaties. Bij het gebruik van *mixed method research* zijn resultaten informatiever en completer doordat variabelen op één of meerdere manieren zijn gemeten: beoordeeld door leeftijdsgenoten én zelfrapportage (Johnson, Onwuegbuzie & Turner,

SOCIALE VAARDIGHEDEN EN DOMINANTIE

2007). Ten slotte is de steekproef genomen onder verschillende scholen in Nederland in verschillende provincies. Hierdoor is de genomen steekproef representatief voor de populatie.

Beperkingen en suggesties voor verder onderzoek. Zoals elk onderzoek zijn er naast sterke punten ook enkele beperkingen. In deze studie is gebruik gemaakt van de *Social-Emotional Assets and Resilience Scales* (SEARS; Merrell et al., 2011). In de SEARS wordt geen onderscheid gemaakt tussen *interpersoonlijke* en *intrapersoonlijke* vaardigheden. Dit onderscheid is door de onderzoekers zelf gemaakt op basis van het vergelijkbare instrument Vragenlijst Psychosociale Vaardigheden (VPV; Van der Ploeg & Scholte, 2013). De vraag is of dit onderscheid tussen *interpersoonlijke* en *intrapersoonlijke* vaardigheden betrouwbaar is. Uit de resultaten van dit onderzoek blijkt dat er een verschil is in (de richting van) het verband van beiden sociale vaardigheden met resource control strategieën en sociale dominantie. Daarom is het goed om verder te onderzoeken of de tweedeling tussen *interpersoonlijke* en *intrapersoonlijke* vaardigheden bestaat. Om dit te onderzoeken kan er gebruik gemaakt worden van een factoranalyse. Verder is er binnen dit onderzoek niet gekeken naar verschil in sekse. Er zou een verschil kunnen zijn tussen de uitkomsten voor jongens en meisjes. In eerder onderzoek kwam naar voren dat meisjes vaak sociaal vaardiger zijn dan jongens (Wargo-Aikins & Litwack, 2011; Vermande et al., in press). In vervolgonderzoek zou gekeken kunnen worden of dit effect heeft op het strategiegebruik van jongens en meisjes en de uitkomst hiervan op sociale dominantie. Tot slot is er in dit onderzoek gekeken naar twee vormen van strategiegebruik van Hawley (1999), namelijk prosociale strategieën en coërcieve strategieën. Hawley (2003) onderscheidt binnen deze strategieën vijf typen strategen, namelijk prosociale strategen, coërcieve strategen, bi-strategen, niet-strategen en typische strategen. Als deze typen worden meegenomen in vervolgonderzoek zou er meer duidelijkheid kunnen komen over de rol van sociale vaardigheden binnen prosociale en coërcieve strategieën. Uit onderzoek van Hawley (2003) blijkt bijvoorbeeld dat de bi-strategen gebruik maken van zowel prosociale als coërcieve strategieën. Er wordt verwacht dat zij sociaal vaardiger zijn door de toepassing van beide strategieën (Hawley 2007), waardoor dit effect zou kunnen hebben op de mate van sociale dominantie.

Conclusie en implicaties. Dit onderzoek heeft zich gericht op het effect van *interpersoonlijke* en *intrapersoonlijke* vaardigheden op de relatie tussen resource control strategieën en sociale dominantie. Allereerst is er gevonden dat prosociale strategieën, coërcieve strategieën en *interpersoonlijke* vaardigheden een positieve relatie hadden met de afhankelijke variabele resource control. Coërcieve strategieën en *interpersoonlijke* vaardigheden lieten een positieve relatie zien met waargenomen populariteit. Ook was er

SOCIALE VAARDIGHEDEN EN DOMINANTIE

een negatieve relatie tussen *intrapersoonlijke* vaardigheden en de afhankelijke variabelen. Uit deze directe relaties blijkt dat sociale vaardigheden zowel een positief als negatief effect kunnen hebben op sociale dominantie. Verder onderzoek zal moeten uitwijzen wat de precieze effecten zijn van zowel *interpersoonlijke* vaardigheden als *intrapersoonlijke* vaardigheden. Gezien sociale vaardigheden aan te leren zijn, zal dit mogelijkheden bieden voor interventies. Daarnaast bleek dat het gebruik van coërcieve strategieën en *intrapersoonlijke* vaardigheden de resource control verminderde. Dit zou verklaard kunnen worden door de aard van *intrapersoonlijke* vaardigheden waardoor deze vaardigheden een mogelijk remmend effect hebben op het gebruik van coërcieve strategieën. De overige interacties bleken geen significant effect te hebben op sociale dominantie. Uit het huidige onderzoek is gebleken dat sociale vaardigheden een minder groot effect hebben dan gedacht op resource control strategieën en sociale dominantie. Het is noodzakelijk dat in vervolgonderzoek duidelijk wordt gemaakt welke sociale vaardigheden precies effectief zijn in het verkrijgen van sociale dominantie.

Literatuur

- Andreou, E. (2006). Social preference, perceived popularity and social intelligence. *School Psychology International*, 27, 339-351. doi:10.1177/0143034306067286
- Bukowski, W. M., Cillessen, A. H. N., & Velásquez, A. M. (2012). Peer ratings. In B. Laursen, T. Little, & N. Card (Eds.), *Handbook of Developmental Research Methods* (211-228). New York: Guilford.
- Cillessen, A. H. N. (2011). Toward a theory in popularity. In A. H. N. Cillessen, D. Schwartz, & L. Mayeux (Eds.), *Popularity in the peer system* (273-299). New York: The Guilford Press.
- Cillessen, A. H. N., & Marks, P. E. L. (2011). Conceptualizing and measuring popularity. In A. H. N. Cillessen, D. Schwartz, & L. Mayeux (Eds.), *Popularity in the peer system* (25-57). New York: The Guilford Press.
- Craig, G. J., & Baucum, D. (2002). Human development. Upper Saddle River, New Jersey: Prentice Hall.
- Crone, E. (2012). *Het sociale brein van de puber*. Amsterdam, Nederland: Bert Bakker.
- Denson, T. F., DeWall, C. N., & Finkel, E. J. (2012). Self-control and aggression. *Current Directions in Psychological Science*, 21, 20-25. doi:10.1177/0963721411429451
- Dhont, K., Hodson, G., Costello, K., & MacInnis, C. C. (2014). Social dominance orientation connects prejudicial human-human and human-animal relations. *Personality and Individual Differences*, 61-62, 105-108. doi:10.1016/j.paid.2013.12.020
- Hawley, P. H. (1999). The ontogenesis of social dominance: A strategy-based evolutionary perspective. *Developmental Review*, 19, 97-132. doi:10.1006/drev.1998.0470
- Hawley, P. H. (2002). Social dominance and prosocial and coercive strategies of resource control in preschoolers. *International Journal of Behavioral Development*, 26, 167-176. doi:1080/01650250042000726
- Hawley, P. H., Little, T. D., & Pasupathi, M. (2002). Winning friends and influencing peers: Strategies of peer influence in late childhood. *International Journal of Behavioral Development*, 26, 466-474. doi:10.1080/01650250143000427
- Hawley, P. H. (2003). Prosocial and coercive configurations of resource control in early adolescence: A case for the well-adapted Machiavellian. *Merrill-Palmer Quarterly*, 49, 279-309. doi:10.1353/mpq.2003.0013
- Hawley, P. H. (2007). Social dominance in childhood and adolescence: Why social competence and aggression may go hand in hand. In P. H. Hawley, T. D. Little, & P. C. Rodkin (Eds.), *Aggression and adaptation* (1-30). New Jersey: Lawrence

SOCIALE VAARDIGHEDEN EN DOMINANTIE

Erlbaum Associates.

- Hogan, R., & Kaiser, R. B. (2005). What we know about leadership. *Review of General Psychology, 9*, 169-180. doi:10.1037/1089-2680.9.2.169
- Johnson, R. B., Onwuegbuzie, A. J., & Turner, L. A. (2007). Toward a definition of mixed methods research. *Journal of Mixed Methods Research, 1*, 112-133. doi:10.1177/1558689806298224
- LaFontana, K. M., & Cillessen, A. H. N. (1998). The nature of children's stereotypes of popularity. *Social Development, 7*, 301-320. doi:10.1111/1467-9507.00069
- LaFontana, K. M., & Cillessen, A. H. N. (2002). Children's perceptions of popular and unpopular peers: A multimethod assessment. *Developmental Psychology, 38*, 635-647. doi:10.1037/0012-1649.38.5.635
- McKown, C., Gumbiner, L. M., Russo, N. M., & Lipton, M. (2009). Social-emotional learning skill, self-regulation, and social competence in typically developing and clinic-referred children. *Journal of Clinical Child & Adolescent Psychology, 38*, 858-871. doi:10.1080/15374410903258934
- Merrell, K. W., Cohn, B. P., & Tom, K. M. (2011). Development and validation of a teacher report measure for assessing social-emotional strengths of children and adolescents. *School Psychology Review, 40*, 226-241. Verkregen van <http://naspjournals.org/loi/spsr?code=naps-site>
- Ojanen, T., Gronroos, M., & Salmivalli, C. (2005). An interpersonal circumplex model of children's social goals: Links with peer-reported behavior and sociometric status. *Developmental Psychology, 41*, 699-710. doi:10.1037/0012-1649.41.5.699
- Olthof, T., Goossens, F. A., Vermande, M. M., Aleva, E. A., & van der Meulen, M. (2011). Bullying as strategic behavior: Relations with desired and acquired dominance in the peer group. *Journal of School Psychology, 49*, 339-359. doi:10.1016/j.jsp.2011.03.003
- Paikoff, R. L., & Brooks-Gunn, J. (1991). Do parent-child relationships change during puberty? *Psychological Bulletin, 110*, 47-66. doi:10.1037/0033-2909.110.1.47
- Parkhurst, J. T., & Hopmeyer, A. (1998). Sociometric popularity and peer-perceived popularity: Two distinct dimensions of peer status. *Journal of Early Adolescence, 18*, 125-144. doi:10.1177/0272431698018002001
- Puckett, M. B., Wargo Aikins, J., & Cillessen, A. H. (2008). Moderators of the association between relational aggression and perceived popularity. *Aggressive Behavior, 34*, 563-576. doi:10.1002/ab.20280
- Salmivalli, C., Lappalainen, M., & Lagerspetz, K. M. (1998). Stability and change of

SOCIALE VAARDIGHEDEN EN DOMINANTIE

- behavior in connection with bullying in schools: A two-year follow-up. *Aggressive behavior*, 24, 205-218.
doi:10.1002/(SICI)1098-2337(1998)24:3<205::AID-AB5>3.0.CO;2-J
- Sutton, J., Smith, P. K., & Swettenham, J. (1999). Social cognition and bullying: Social inadequacy or skilled manipulation? *British Journal of Developmental Psychology*, 17, 435-450. doi:10.1348/026151099165384
- Van der Horst, F., Lucassen, N., Kok, R., Sentse, M., Jooren, L., & Luijk, M. (2016). *Opgroeien in het hedendaagse gezin*. Tiel, België: LannooCampus.
- Van der Ploeg, J. D., & Scholte, E. M. (2013). *Vragenlijst Psychosociale Vaardigheden*. Houten, Nederland: Bohn Stafleu van Loghum.
- Vermande, M. M., Gilholm, P. A., Reijntjes, A. H. A., Hessen, D. J., Sterck, E. H. M., & Overduin-de Vries, A. M. (in press). Is inspiring group members an effective predictor of social dominance in early adolescence? Direct and moderated effects of behavioral strategies, social skills, and gender on resource control and popularity. *Journal of Youth and Adolescence*. Retrieved from <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/29536330>
- Voeten, M. J. M., & Van den Bercken, J. H. L. (2003). *Lineaire Regressieanalyse*. Groningen/Houten, Nederland: Wolters-Noordhoff.
- Wargo Aikins, J., & Litwack, S. D. (2011). Prosocial skills, social competence, and popularity. In A. H. N. Cillessen, D. Schwartz, & L. Mayeux (Eds.), *Popularity in the peer system* (140-162). New York: The Guilford Press.